

YORUM

Adnan NAS
adnan.nas@tr.pwc.com

Hem Sağlam Maliye Hem Yatırım Cazibesi

Ekonomi gündeminin ağırlığının artacağı sonbahar aylarında maliye ve belki de para politikalarında ne gibi yeniliklerle karşılaşacağımızı henüz kestiremiyoruz. Ancak yetkililerin birbirini doğrulayan açıklamaları, IMF anlaşması olsa da olmasa da, mali disiplin kaygılarının yönlendireceği bir kamu maliyesi yönetiminin, krizin iç talep ve üretim üzerindeki olumsuz etkilerinde henüz hissedilir bir iyileşme olmamasına rağmen, çok daha güçlü ihtimal olduğunu gösteriyor. Para politikasında üstelik orta vadeli içeren bir gevşeme tercihi ortaya konduğu, maliye politikasında benzer bir gevşemenin doğuracağı risk ve gevşek para politikasının başarı şartları arasında mali disiplinin zaten önaldığı düşünülürse böyle bir denge arayışının rasyonel olduğunu da kabul etmek gerekir.

Sıkı maliye politikasında kısıtlar

Bununla birlikte üst düzeyde gözetilecek bu politika dengesinin ekonomik dengelerde istenmeyen bozulmalara yol açmadan uygulamaya aktarılması büyük dikkat ve maharet gerektiriyor. Özellikle maliye politikasını ilgilendiren temel alanlarda yapısal reformların henüz tamamlanmamış olması, sosyal güvenlik açığı, kayıtdışı ve gelir vergisi reformu ile ilgili olarak alınacak yolun uzunluğu, uygulama yeteneğini ve manevra alanını kısıtlıyor.

Kaldı ki bir yandan devam eden kriz konjonktürünün başta vergi olmak üzere bütçe gelirlerinde yaratmakta olduğu erozyon, öte yandan kamu transfer harcamalarında ve daha önemlisi istihdam sorununda siyasi iradenin karar sürecinde doğal sınırlarla karşı karşıya olması uygulamanın zorluk derecesini arttırmakta. Öyle ki geçmişte bütçe dengesini kurmada sıkça kullanılan bir defalık vergiler ya da dolaylı vergi oranlarında artışlar gibi yollara başvurulması da artık kolay olmayacak. Dolaylı vergiler zaten konjonktür nedeniyle vergi tabanında kayıp yaşadığından, oran artışları da yetmeyecek.

Yatırım cazibesi azalmamalı

Tabloyu daha da karmaşık hale getiren bir başka parametre var. Türkiye, kriz tahribatını azaltmaya ve daha önemlisi kriz sonrasındaki konumunu sağlama almaya çalışırken, yatırım ortamının cazibesini korumayı, hatta görece olarak arttırmayı da gözetmek zorunda. Hem dışarıdan kaynak çekmek, hem de içerideki potansiyeli yatırıma yönlendirmek için başka çare yok. Oysa 2001 sonrasında bu açıdan rekabet yarışında sağlanan başarıya rağmen, yatırım ortamı ile ilgili uluslararası endekslerde ilk 50 ülke arasına henüz giremediğimiz gibi, bu endekslerin bir bölümünde son iki yılda yeniden gerilemeye başladığımız gözleniyor.

Bu bağlamda öteden beri çok yararlı bir danışman işlevi yüklenen Dünya Bankası'nın, kuruluşuna öncülük ettiği ve sürekli katkı yaptığı "Yatırım Ortamını İyileştirme" koordinasyon çalışmaları için hazırladığı Haziran 2009 tarihli "Yatırım İklimi Değerlendirme" çalışmasında çok yararlı tespitler var. Dünya Bankası'nın 111 ülkede 90.000 işletmeyi kavrayan, Türkiye'de de ekonominin bütün sektörlerini, bölgelerini ve farklı ölçeklerini temsil eden 1152 firma ile 2008 yılı sonu itibarıyla yapılan görüşmelere dayanan rapor, finans kaynakları, yatırım ortamı ve kamu yönetimi ile ilişkiler, bilgi ve teknoloji altyapısı gibi üç ana başlık altında yatırım ortamının nasıl algılandığını ve 2005 yılında yapılan tespitlere oranla değişmeyi sergiliyor.

Genel olarak dikkati çeken sonuçlar şöyle: Finans kaynaklarına erişimde önemli iyileşme sağlanmasına rağmen, biraz da kriz ortamının etkisiyle, finans ve teminat sorunları özellikle KOBİ kesimi için en büyük yatırım engeli olarak görülüyor. Vergi oranları, muhtemelen Kurumlar Vergisi'ndeki indirim etkisiyle, 2005'e oranla iyileşmiş olarak algılanmakla birlikte, vergi idaresini de içeren bürokrasi ile uğraşmak için harcanan zaman ciddi bir şekilde artmış. Faaliyet

ve ithalat lisanslarında bürokratik külfetin de arttığı düşünülüyor. Bilgi ve teknoloji altyapısında ise, özlenen düzeyde olmasa bile, bir yükseliş gözleniyor.

dikkate almak zorunda...

Bürokratik külfet açısından olduğu gibi enerji altyapısı yetersizliği ve kısıtlamaları da Türkiye’de diğer ülkelere göre daha ağır. Teknoloji transferi açısından da görece gerideyiz.

Daha güçlü ve rekabetçi firmalar için

Araştırma, büyüme ve sektör dinamikleri açısından da anlamlı bulgular içeriyor. Orta ölçekli firmalarda finans erişimi 2005’e oranla iyileşmiş ve yabancı teknoloji kullanımını artmış iken, personel eğitime verilen önem küçük ve büyük ölçekli firmalardan daha az. İhracatçı firmaların finans erişimi ve teminat külfeti yönünden diğer firmalardan çok daha şanslı oldukları anlaşılıyor; ayrıca ihracatçılar eğitime de daha fazla önem veriyorlar ve bilgi/teknoloji kullanımında da daha iyiler. Finans ve teknoloji alanında doğal olarak daha güçlü olan yabancı sermayeli firmalar ise bürokratik külfet ile daha fazla karşılaşılıyor. Sektörel ayırım yönünden tekstil’in finansmanda en fazla zorluk çektiği, gıda sektörünün enerji kısıntılarında daha çok zarar gördüğü, metal/makine sektörünün kalite belgeleri açısından en güçlü sektör olduğu anlaşılıyor. Bölgesel farklılıklar açısından da finans erişiminin Karadeniz ve Doğu’da zayıf olduğu, İç Anadolu’nun kalite belgeleri ve teknoloji transferinde önde ama işgücü eğitiminde geride bulunduğu, Ege’nin özellikle dış ticarete bürokratik külfete daha fazla maruz kaldığı, onu Marmara’nın izlediği ortaya çıkıyor.

Kuşkusuz detaylarda daha fazla irdelenmesi ve çözümlenmesi gereken bütün bu sorunlar, daha fazla dış kaynak çekmeye, ihracat performansını arttırmaya ve istihdam yaratarak işgücü niteliğini iyileştirmeye ihtiyaç duyan Türkiye için öncelikli eylem alanları. Üstelik sadece bu haliyle dahi araştırma, birkaç yüz tanesi dışında tümü KOBİ ölçeğinde olan firmalarımız için çıkış yolunun daha fazla dışa açılmaktan, teknoloji transferinden ve işgücü eğitiminden geçtiğini gösteriyor.

Üstelik, hep savunduğumuz gibi, küreselleşme trendi dev uluslararası firmalara olduğu kadar, bizim gibi yükselen ülkelerin firmalarına da aynı maliyet ve vergi optimizasyonu fırsatlarını sunuyor. Politika yapıcıları, bütün bu faktörleri